

ПУБЛІЧНОУПРАВЛІНСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В КОНТЕКСТІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ: ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НА ОСНОВІ ПРИНЦИПУ РЕСПОНСИВНОСТІ

PUBLIC ADMINISTRATIVE ACTIVITY AT THE REGIONAL LEVEL: FEATURES OF THE FORMATION OF SOCIAL PROTECTION MECHANISMS BASED ON THE PRINCIPLE OF RESPONSIBILITY

Стаття присвячена дослідженню теоретико-методологічних засад, тенденцій та особливостей формування механізму соціального захисту на основі уточнення інституціональних засад публічноуправлінської діяльності в умовах децентралізації та конституційних реформ. У статті обґрунтовано виокремлення етапів розвитку соціальної взаємодії в системі конституційного реформування, розкрито інституціональні й теоретичні засади соціального складника в державному управлінні. Систематизовано сучасні підходи до формування комплексного алгоритму реалізації концепту «соціальна держава» в умовах конституційного реформування. Розроблено і запропоновано авторську теоретичну концепцію соціального виміру конституційного реформування як взаємодію трансформаційних чинників у системі державного управління в Україні.

У статті представлено концептуальні засади аналізу конституційного змісту реформування державного управління з позицій поняття «соціальна безпека». На цій основі визначено та обґрунтовано принципи та методологічну основу такого аналізу, визначено суб'єктну базу реформування, конкретизовано сутність та складники інституціонального реформування в Україні. Досліджено методологічні засади та теоретичні аспекти ініціювання, становлення та формалізованого закріплення конституційного змісту соціальної держави. Охарактеризовано загальний процес формування механізмів соціального захисту.

Доведено, що загальний алгоритм формування механізму соціального захисту потребує стратегічного розуміння наслідків реформування публічноуправлінської діяльності, врахування зовнішніх чинників впливу на процес реформування, збереження наріжних конституційних принципів функціонування соціальної, правової держави, дотримання загальносвітових трендів на пріоритетність забезпечення політичних, економічних і соціальних прав людини. Базовими засадами конституційних змін визначено удосконалення національного законодавства у сфері соціального захисту, забезпечення суспільного схвалення конституційних реформ. Встановлено, що раціональний зміст функціонування механізму соціального захисту потребує відповідного правового наповнення, трансформації системи органів державної влади та місцевого самоврядування, раціоналізації механізму державно-приватного партнерства, а також політико-ідеологічного наповнення феномену соціалізації влади.

Ключові слова: децентралізація, механізми соціального захисту, публічне управління, регіональний рівень, респонсивність, соціальний захист, соціальна держава, політика

соціального захисту, соціальна безпека, соціальна стабільність, управлінські механізми.

The article is devoted to the study of the theoretical and methodological foundations, trends and features of the formation of the social protection mechanism based on the clarification of the institutional foundations of public management activity in the conditions of decentralization and constitutional reforms. The article substantiates the identification of the stages of development of social interaction in the system of constitutional reform, reveals the institutional and theoretical foundations of the social component in state administration. Modern approaches to the formation of a complex algorithm for the implementation of the «social state» concept in the conditions of constitutional reform are systematized. The author's theoretical concept of the social dimension of constitutional reform as an interaction of transformational factors in the system of public administration in Ukraine has been developed and proposed.

The article presents the conceptual principles of the analysis of the constitutional content of public administration reform from the standpoint of the concept of «social security». On this basis, the principles and methodological basis of such an analysis were defined and substantiated, the subject base of the reform was determined, and the essence and components of institutional reform in Ukraine were specified. The methodological principles and theoretical aspects of the initiation, formation and formalized consolidation of the constitutional content of the social state have been studied. The general process of formation of social protection mechanisms is characterized.

It has been proven that the general algorithm for the formation of the social protection mechanism requires a strategic understanding of the consequences of reforming public administration activities, taking into account external factors influencing the reform process, preserving the cornerstone constitutional principles of the functioning of the social and legal state, observing global trends on the priority of ensuring political, economic and social human rights. Improvement of national legislation in the field of social protection, ensuring public approval of constitutional reforms are defined as the basic principles of constitutional changes. It was established that the rational content of the functioning of the social protection mechanism requires appropriate legal content, transformation of the system of state authorities and local self-government, rationalization of the mechanism of public-private partnership, as well as political and ideological content of the phenomenon of socialization of power.

Key words: decentralization, social protection mechanisms, public administration, regional level, responsiveness, social protection, welfare state, social protection policy, social security, social stability, management mechanisms.

УДК 342.571

DOI <https://doi.org/10.32782/pma2663-5240-2023.35.30>

Баштанник В.В.

д. наук з держ. упр., професор,
професор кафедри державного
управління і місцевого самоврядування
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»
ORCID ID: 0000-0001-5969-3620

Юхно І.В.

доктор філософії у галузі публічного
управління та адміністрування,
суддя
Дніпропетровський окружний
адміністративний суд
ORCID ID: 0009-0008-9253-7476

Постановка проблеми. Численні інституціональні кризи, що відбуваються в різних країнах, свідчать про перехід в суспільних відносинах до відкритого державного управління як нової форми існування складних адміністративних систем. Відкрите державне управління – система принципів та механізмів організації діяльності органів влади, що базується на визнанні того, що інформаційні технології та нові засоби комунікації значною мірою ускладнили соціальні процеси та вимагають впровадження сучасних технологій взаємодії інститутів держави, суспільства та громадян, у тому числі - у контексті формування механізмів соціального захисту. Сучасні наукові школи розуміють сучасного публічного управління як систему принципів, механізмів та інструментів організації публічноуправлінської діяльності на основі запровадження нових форм участі громадян в управлінні, прозорості та підзвітності діяльності органів влади, а також широкого використання сучасних інформаційних технологій та нових засобів комунікації у здійсненні взаємодії з громадянами. Тобто мова йде про такі складники публічноуправлінської діяльності: «відкрита інформація» та інформаційна відкритість діяльності (інформаційний складник), підзвітність органів влади для громадян (комунікаційний складник); розширення можливостей та форм участі громадян в управлінні, залучення громадських інститутів, громадян та експертів у розробку, виконання окремих державних функцій (партисипативний складник); раціоналізація публічних послуг тощо, головним змістом яких виступає формування раціональних механізмів соціального захисту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичною основою дисертаційної роботи стали наукові праці вчених, які досліджували концептуальні засади формування механізмів державного управління, а саме А. Баштанник, З. Бурик, К. Ващенко, В. Голубь, Н. Гончарук, Н. Драгомирецької, В. Князева, В. Куйбіди, Н. Липовської, А. Мерзляк, О. Мордвінова, З. Надюка, Н. Нижник, Л. Новак-Каляєвої, О. Пархоменко-Куцевіл, П. Петровського, Л. Приходченко, О. Пухкала, Є. Романенка, А. Семенченка, С. Сороки, С. Серьогіна, О. Сушинського, Т. Тарасенко, В. Тертички, І. Хожило, Н. Чалої, О. Федорчак та ін. На конституційно-правових та інституціональних аспектах публічноуправлінської діяльності у сфері соціального захисту акцентовано увагу у працях дослідників-юристів В. Авер'янова, Ф. Андрійко, В. Борденюка, С. Дубенко, О. Петришина, Н. Плахотнюк, В. Цветкова, В. Шаповала, Ю. Шемшученка та ін. Аналіз теоретичних і прикладних аспек-

тів формування та розвитку публічноуправлінської діяльності у зарубіжних країнах здійснено в дослідженнях таких науковців, як Г. Алмонд, Б. Гурне, Н. Генрі, С. Ліпсет, Д. Пауелл, Г. Райт, С. Хантінгтон, Д. Шуман тощо. Напрямами досліджень науковців виступили інституціональні аспекти регулювання публічноуправлінської діяльності на державному та регіональному рівні. Разом з тим, значне число проблем залишилось невирішеними низка проблем наукового аналізу, зокрема, пов'язаних із здійсненням цілеспрямованої публічноуправлінської діяльності у сфері соціального захисту на основі конституційних норм, у тому числі діяльності інститутів влади, розподілу повноважень в системі публічної влади, децентралізації державної влади.

Метою статті є дослідження особливості формування механізмів соціального захисту на основі принципу респонсивності як складника публічноуправлінської діяльності на регіональному рівні. З цієї метою визначено такі завдання: теоретична ідентифікація пріоритетів публічноуправлінської діяльності для визначення основних пріоритетів політики соціального захисту в умовах воєнного стану, аналіз ефективності та результативності функціонування механізму соціального захисту, концептуалізації механізмів соціального захисту на основі принципу респонсивності.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах сучасних зовнішньої агресії з боку РФ, викликів і загроз для стабільного функціонування Української держави головним напрямом наукового дослідження виступає розробка сучасної методології аналізу системи публічного управління, розвитку нових форм публічноуправлінської діяльності, детермінації інституціональних засад такої діяльності в умовах конституційних змін щодо загального моніторингу ефективності соціальної держави. Основою сучасного наукового підходу щодо інституціональних чинників завжди виступає національна система управління, що взаємодіє з міжнародними інститутами у форматі напрацювання політико-правових механізмів державного управління, що, у свою чергу, визначає інтегрований механізм регіонального та локального адміністрування соціальних відносин

Зрозуміло, що зконцентрувати зусилля держави, суспільства і громадян з метою модернізації соціальних систем неможливо без реалізації суспільного діалогу, відносин партнерства та солідарності, визначення комплексу інтересів всіх соціальних груп, Адже жодне суспільство, зазначає Т. Парсонс, не може підтримувати стабільність, маючи на

увазі потенційно можливі конфлікти та кризи, якщо інтереси його громадян не визначаються солідарністю, внутрішньою лояльністю та взаємними зобов'язаннями. Адже використання влади повинне являти собою засіб досягнення цілей, у яких зацікавлені обидві сторони владних відносин: пануюча й підлегла. Саме тому влада повинна респонсувати актуальний суспільний запит [1]. У контексті соціальної безпеки як виміру соціальної держави мова йде про становлення нової моделі публічної влади, конституювання принципів пропорційності, децентралізації, публічності, транспарентності та субсидіарності, трансформація неінституціональної побудови територіального управління на основі сучасних соціальних запитів, очевидною відповіддю на що має виступати формування механізмів соціального захисту.

Адже сучасна політико-економічна невідзначеність в Україні, відсутність стратегічного бачення та програмних урядових документів визначила сутність інституціональних реформ в системі державного управління як квазі-соціальних програм. Виникає потреба у формуванні системи державного управління, заснованої на раціональному співвідношенні принципів децентралізації і централізації державної влади, балансі між державними інтересами і інтересами населення територій, представництвом громад, політичній участі суспільних груп, власне – становленні нової соціально детермінованої інституційної моделі публічного управління, реалізації прав та обов'язків громадян, у тому числі – й через участь в управлінні.

Сучасна теорія публічного управління формалізована через особливу роль громадських організацій, що на наш погляд, є правильним підходом, хоча і певною мірою таким, що потребує трансформації. Для розкриття сутності публічноуправлінської діяльності за умов розвитку суспільних відносин важливо визначити, як виявляється реальна можливість взаємодії механізмів управління і самоврядування, їх пропорційне співвідношення, чи мають вони перевагу над механізмами стихійного регулювання та стихійного саморегулювання. З'ясування цих питань допомагає визначити тенденцію (підвищення чи зниження) рівня керованості будь-яких підсистем державного управління. Необхідність оновлення механізму правового регулювання в цілому, і адміністративно-правового зокрема, обумовила проведення адміністративної реформи в Україні, мета якої полягає в поетапному створенні такої системи державного управління, яка забезпечить становлення України як високорозвине-

ної європейської держави, що екзистенційно визначена як соціальна держава. .

На даний час значна кількість наукових розробок структурно включає напрям європейського управління (або «європейського врядування»), при цьому основними напрямками аналізу виступає діяльність європейських інституцій: взаємодія, порядок формування, принципи функціонування. Проте, загальний стан наукової розробки проблеми публічноуправлінської діяльності у площині формування засад соціальної держави (соціальної безпеки – за сутністю) характеризується наявністю нечисленних фундаментальних робіт з питань інституціональних засад такої діяльності, що пояснюється сприйняттям вітчизняних науковців інституціонального статусу соціальної держави і всіх суміжних понять як апріорних категорій. З цим важко погодитись, адже питання інституціонального статусу є малодослідженою категорією. На нашу думку, інституціональні засади публічноуправлінської діяльності, що проходять період становлення і розвитку від 1991 року, потребують окремої систематизації. На основі структурного підходу, запропонованого Ф. Терхановим [2-3], слід навести інтегрований концепт інституціональних засад публічноуправлінської діяльності. Такий концепт виявляється у формуванні сучасного публічноуправлінського механізму, сформованого на інституціональному чиннику, при цьому суб'єкти публічного управління можуть виступати об'єктами управління за особливих обставин. При цьому спрямованість такої діяльності на соціальну сферу лише конкретизує завдання управління.

Слід наголосити на принципах реформування державного управління у країнах Західної Європи, зокрема, принципі демократизації (відкритість, інформованість, комунікабельність), принципі орієнтації на клієнта, принципі орієнтації на кінцевий результат, принципі рентабельності, принципі простоти управління (підвищення оперативності, спрощення управлінських структур). Досягнення конкретних результатів управління за умов реалізації таких принципів можливе лише при чіткій взаємодії органів влади всіх рівнів із політичними партіями, що представляють різноманітні суспільні групи [4].

Система та підсистеми органів публічної влади мають відповідні організаційні структури, які відображають взаємозв'язки між окремими ланками системи і підсистем, субординацію по вертикалі та горизонталі, стосунки з вищими органами, підпорядкованими і підконтрольними об'єктами. Оптимальність організаційних структур цієї системи є одним

із чинників підвищення ефективності виконавчої влади [5]. Між цими рівнями передбачено субординаційні відносини, й відповідно, системі місцевих органів державної виконавчої влади властиві такі ознаки як: сукупність взаємопов'язаних, тісно взаємодіючих елементів, відносно самостійних за функціональним принципом; внутрішня організованість системи, що перетворює її в єдине цілісне явище зі спільною метою. Саме тому варто зважити на той факт, що стабільність будь-якої системи у класичному вигляді передбачає незмінність як структурно, так і функціонально. Разом з тим, важливо вказати на соціальну спрямованість публічноуправлінської діяльності, що виступає власне ідеологією державотворення.

Варто з позицій соціального виміру державотворення визначити сутність поняття «стабільності»:

– абсолютно стабільна система публічного управління (або гранично стабільна система), у межах якої підсистеми та елементи системи мають сталі характеристики, а зміни стану системи та функціонування в умовах конституційного реформування сприяють оптимальному стану системи і не призводять до деформації міжелементних зв'язків. Щоправда, таку систему є можливість визнати консервативною;

– умовно стабільна система публічного управління, у межах якої можемо говорити про дискретність поняття стабільності: або стабільності лише за наявності комплексу факторів, або контрольованої стабільності. За цих обставин стабільність системи забезпечується несистемними чинниками;

– нестабільна система публічного управління, у межах якої неможливо прогнозувати стан системи після прогнозованого втручання з метою зміни характеристик елементів системи, та/або зміни характеристик міжелементних зв'язків.

При цьому саме соціальна безпека і її внутрішній зміст – механізм соціального захисту визначає сутність стабільності. Ми фокусуємо питання раціоналізації механізму соціального захисту на таких проблемах:

1. Яка важливість мети формування механізму соціального захисту, якої прагнуть досягти за допомогою цього заходу?

2. Чи відповідний захід підходить чи ефективний для досягнення бажаної мети?

3. Чи необхідний цей захід у тому сенсі, що для досягнення бажаної мети неможливо досягти жодної меншої форми втручання в права особи чи осіб, чи існує не менш ефективний альтернативний захід, який можна застосувати?

4. Незважаючи на те, що цей захід підходить для досягнення мети, чи не накладає він надмірний тягар на особу або осіб, який є непропорційним по відношенню до суспільних інтересів, про які йдеться?

Варто розглядати державне управління і відповідні відносини у широкому аспекті як діяльність усіх складників державної влади по врегулюванню соціального, політичного, економічного життя, й при цьому слід зазначити, що існують дві групи основних публічно-управлінських відносин: організаційно-структурні та організаційно-функціональні, які виникають у процесі управління і мають обов'язковим суб'єктом орган виконавчої влади, через що вони є переважно відносинами влади – підпорядкування. Саме тому, трансформаційна роль публічного управління полягає не тільки у забезпеченні поступального розвитку суспільства, хоча це є головною його метою, а й сприянні тривалості, стабільності соціальної взаємодії, на чому врешті решт базується механізм соціального захисту. Без цього не можна домогтися упорядкованості суспільного життя і постійно підтримувати його у такому стані, адже саме у цьому полягає сенс управлінської діяльності держави [6-7].

Трансформація системи державної влади в Україні – процес, ініційований Президентом України у 2019 році, передбачає приведення системи влади в Україні до сучасних європейських стандартів соціально детермінованого публічного управління, функціонування елементів суспільного впливу на публічноуправлінські рішення, у тому числі, формування механізмів суспільної підтримки процесу реформ. Саме тому концептуальна модель дослідження особливостей сутності та основних структурних елементів системи публічноуправлінської діяльності, побудована на імперативному змісті поняття «державна влада – соціальна держава», потребує власного наукового дослідження. Загальна теоретична конструкція поняття «публічноуправлінська діяльність» може бути подана у такому вигляді:

– діяльність системи державної влади як форми політичної влади, політично організований механізм соціального управління, що реалізує функцію регулювання суспільних відносин від імені народу на всій території держави у контексті принципів суверенітету, територіальної цілісності та незалежності шляхом функціонування апарату держави, прийняття реалізації і контролю за виконанням загальнообов'язкових норм національного права, представляє державу у зовнішніх зносинах, гарантує дотримання соціальних, політич-

них, економічних прав і свобод людини, має виключне право формувати апарат державного примусу.

На наш погляд, сучасні підходи визначення цілепокладання публічного управління, хоча і не суперечать один одному, але не можуть бути визначені як універсальні. Адже сьогодні кожен принцип публічноуправлінської діяльності розкриває окремий елемент механізму інституціоналізації діяльності. Тому під інституціоналізація слід розуміти різноманітні соціальні процеси, які формують організацію суб'єктів, перетворюючи їх взаємодії в інституційну систему, елементи адміністрування якої стають загальноприйнятною практикою, що існує та трансформується у межах певного процесу управління, відтворюється у поведінці звичайних людей (не-адміністраторів). Оскільки діяльним мотивом для соціальних спільнот виступають їх інтереси, необхідно говорити про інституціоналізацію інтересів, результатом якої є система інститутів. В системі інститутів публічного управління ми маємо вести мову про інституціоналізацію самої публічноуправлінської діяльності на основі концепту соціальної держави.

Визначальною метою є досягнення відповідності цільовим суспільним принципам публічного управління, перш за все принципу респонсивності. Впровадження принципу респонсивності у науці державного управління виступає важливим методологічним інструментом, дослідницькою парадигмою, сутність якої полягає у відтворенні суспільних очікувань від результатів ПД. Респонсивність (англ. response – відповідь) – властивість інституціонального стану системи публічноуправлінської діяльності, яка характеризує здатність і визначальність сутності діяльності як відповіді на соціальну, індивідуальну або державну потребу в управлінському стилі, формі, методі, засобах інструментах і механізмах.

Варто підтримати науковий підхід П. Пресіча по трактуванню принципу респонсивності щодо несприйняття спрощеної моделі трактування респонсивності як чутливості державної влади до соціальних потреб громадян, оскільки в соціально неоднорідному суспільстві це не завжди можливо [90]. Підхід П. Пресіча щодо розуміння респонсивності полягає у трикомпонентному сприйнятті респонсивності як: 1) як здатності (та намаганні) публічної влади реагувати на сучасні суспільні потреби та змінювати напрями державної політики через формування інноваційних механізмів державного управління; 2) здатності (та намаганні) публічної влади формувати відносно незалежні, професійні, гнучкі, транспарентні та децентралі-

зовані підсистеми державного управління за напрямами системних реформ; 3) здатність публічної влади до взаємодії з громадянами (у тому числі, й через безпосередню їх участь в управлінні державними справами) у процесі формування механізмів публічного управління на основі суспільного консенсусу, дотримання конституційних норм, підзвітності, чутливості реагування, ефективності такого реагування. Науковець вважає, що на цих засадах має формуватися сучасний підхід аналізу систем публічного управління, якщо метою сучасного публічного управління протидія негативному зовнішньому впливу [8].

Наш підхід до формування методологічної концепції респонсивності визначається практикою забезпечення такого стану функціонування системи публічного управління, щоб органи влади та посадові особи обслуговували соціальні потреби у сфері їх діяльності корисно та відповідально. Перший крок у тому, щоб діяти відповідно до респонсивності – визначити зобов'язання співпрацювати повагою. Формалізація респонсивності як здатності реагувати на зовнішні виклики в межах національної моделі управління, проте зовнішньополітичний вплив – це формат впливу, що як правило, не завжди співвідноситься із інтересами громадян. Адже зміст та процес формування публічноуправлінської діяльності визначається респонсивністю його суб'єктів до наявної сукупності внутрішніх і зовнішніх політичних, економічних, соціально-культурних, технологічних й інших чинників та забезпечується завдяки впровадженню сукупності норм, принципів, гарантій, на основі яких здійснюється державне управління.

Такий підхід обґрунтовується низкою факторів. По-перше, застосування концепту респонсивності надає можливість оцінювати не лише доцільність напрямів системного реформування, а й організацію державного управління загалом, адже поняття ефективності та результативності управління базуються на понятті стабільності системи управління. Отже, якщо система ПД у процесі реформування переходить у нестабільний стан, то обрані напрями реформування є невірними.

По-друге, з позицій концепту респонсивності є можливість встановити раціональність реформ: якщо суспільні очікування від реалізації реформ, механізмів, форм і засобів реформування суперечать результатам реформування, то мова йде про низьку респонсивність, а отже такі засоби і способи обрані необґрунтовано [92]. Інший аспект реагування системи ПД передбачає зусилля, які гарантують, що кожен громадянин має доступ до соціальних

послуг. Саме у такому композиційному наповненні формується сутність механізму соціального захисту.

Висновки. Варто вказати, що соціальна визначеність концепту респонсивності доводить той факт, що успішність трансформаційного процесу досягається за умови, що в основі моделі публічного управління покладені принципи участі громадян в управлінні державними справами, прозорість, ефективність, здатність реагувати на потреби громадян, врахування інтересів всіх суспільних груп і безумовно верховенства права. Саме тому соціально орієнтована система публічноуправлінської діяльності, побудована з урахуванням концепту респонсивності, характеризуються як усталена, збалансована, елементи якої так само мають стабільні характеристики управління. Саме у такому підході забезпечений стан соціальної стабільності, що і формує системи соціальної безпеки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Парсонс Т. Соціальна структура і особистість. Дух і Літера, 2011, 338 с.
2. Терханов Ф. Проблеми та перспективи публічного управління в контексті розвитку національного євро-

інтеграційного процесу. Формування ефективних механізмів державного управління та менеджменту в умовах сучасної економіки: теорія і практика: *матеріали між-нар. наук.-практ. конф.*, 18 листоп. 2016 р., Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2016. С.222-224.

3. Терханов Ф. Конституційне закріплення принципу територіальної цілісності як основа формування публічно-управлінської діяльності у сфері національних інтересів. Проблеми розвитку публічного управління в Україні : *матеріали наук.-практ.конф. за між-нар. участю*, Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2017. С.58-61.

4. Коротич О. Б. Реформування системи управління державою / *Актуальні проблеми державного управління: Зб. наук. праць*, 2006. № 3. С. 42.

5. Нижник Н. Р. Системний підхід в організації державного управління: Київ : УАДУ, 1998. 160 с.

6. Баштанник В. Впровадження європейської інтеграційної технології в системі публічного управління у контексті майбутнього розширення ЄС. *Zarządzanie i marketing. Zeszyty naukowe Politechniki Rzeszowskiej*. № 3. 2009. С. 35.

7. Баштанник В. Європейський вибір: побудова громадянського суспільства та правової держави. Грані. 2003. № 2 (28). С. 118 – 125.

8. Пресіч П. Теоретико-методологічні засади формування механізмів державного управління землями сільськогосподарського призначення в Україні в контексті зарубіжного досвіду. *Visegrad Journal of human rights*. 2016. № 4. Ч. 1. – С. 175–181.